

Milli Eğitim Bakanlığınca Hazırlanan 2005 Yılı “Coğrafya Dersi Öğretim Programı” Hakkında Görüşler ve Öneriler

Ideas and Suggestions about the Training Program of Geography Lesson Prepared by The Ministry of National Education in the Year of 2005

Cemalettin ŞAHİN

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara-TÜRKİYE
cemsahin@gazi.edu.tr

ÖZET

2005 yılında MEB tarafından hazırlanan coğrafya dersi öğretim programında çok sayıda eksiklikler, bilgi hataları, bilimsel hatalar ve yaklaşım yanlışlıkları bulunmaktadır. Onun için yapılandırmacı yaklaşımdan beklenen olumlu sonuçları bu programla almak mümkün görülmemektedir. Bu nedenle programın köklü olarak değiştirilmesi ya da yeniden yapılması gerekli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Öğretimi, Program

ABSTRACT

There were too many deficiencies, knowledge mistakes, scientific mistakes and approach mistakes in the training program of geography lesson prepared by the ministry of national education in the year of 2005.

For this reason, it is impossible to gain expected positive results with this program from the constructivist educational approach. It seems necessary to change the program radically or to make a new program.

Keywords: Geography Teaching, Program

1. Giriş

Bilindiği gibi, okullarımızda 2005 yılına kadar uygulanan öğretim programları, ağırlıklı olarak **öğretmen merkezli, öğrenciyi pasifleştiren, ezberciliğe yönlendiren** yaklaşımlarla ele alınarak hazırlanmıştı. Bunun sonucu olarak ta eğitim ve öğretimde istenen ve beklenen sonuçlar elde edilememişti. Bu nedenle daha çağdaş, **öğrenciyi aktif tutan, ezbercilikten uzaklaştıran, bilgileri kalıcı şekilde öğreten, yapıcılığı ve yaratıcılığı teşvik eden** yeni programların yapılması zorunlu hale gelmişti. Bu gereksinimin farkında olan Milli Eğitim Bakanlığı komisyonlar kurarak yeni programlar yaptırmıştır. Bunlardan bir tanesi de bu makalenin konusu olan **Coğrafya Dersi Öğretim Programıdır.**

Yüzyıllardır dünyada bilinen ve 20. yüzyılın başlarından beri ülkemizde de birçok coğrafya öğretmeni tarafından **farkında olarak ya da olmayarak**, uygulanan aktif öğretim yöntemlerinden biri olan **Yapılandırmacı Yaklaşım** ya da **(Oluşturmacı Yaklaşım)** yeni programla güçlü olarak teşvik edilmektedir. Bu durumun da sadece Coğrafya Programına özgü olmadığı, yeni yapılan bütün programlarda benimsenen **programcılık anlayışının** bir sonucu olduğu bilinmektedir. Yeni programın; zaman içinde öğretmenlerimizin yapılandırmacı yaklaşımı öğrenmesi, benimsemesi ve okullarımızdaki fiziki alt yapının oluşmasıyla, eğitimimizde çok yararlı olacağına inanıyorum.

Coğrafya öğretiminin beyninde habis bir ur olarak bulunan, Dünya'nın hiçbir ülkesinde uygulanmayan, 1941 yılında alınmış yanlış bir karar sonucu Türkiye'de coğrafyayı sevimsiz hale getiren, coğrafya öğretiminden öğrencileri soğutan "**Coğrafi Bölge**"lerin yeni programla kaldırılmış olması, çok yararlı bir iş olmuştur. Ancak bu konuda önemli bir çelişki söz konusudur. Bu da coğrafi bölgelerin orta öğretimde kaldırılmış olmasına rağmen, ilköğretim programında mevcut olmasıdır. Dünya'da hiçbir dilde mevcut olmayan, hiçbir dilin sözlüğünde ve ansiklopedisinde bulunmayan "**Coğrafi Bölge**" kavramından coğrafyanın kurtulabilmesi için ilköğretim programlarından da "**Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri**" ünitelerinin çıkartılması gerekmektedir.

2. Bulgular

Yeni coğrafya programı incelenerek aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

✓ **Program kitabının 13. sayfasında** verilen “COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI” nda eksiklikler ve yanlışlıklar bulunmaktadır.

Bunlar, aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır. (Ek 1),

3. COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN GENEL AMAÇLARI

Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile öğrenci;

1. Coğrafyanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini kavrayarak coğrafi bilginin oluşum sürecinde başvurulan araştırma ve sunum tekniklerini kullanır.
2. İnsan – doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanır.
3. Evrene ait temel unsurları yaşamla ilişkilendirir.
4. Doğa ve insan sistemlerinin işleyiş ve değişimini kavrar.
5. Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere (doğa ve insanın ürettikleri ve biriktirdikleri) sahip çıkma bilinci geliştirir.
6. Ekosistemin işleyişine yönelik sorumluluk bilinci geliştirir.
7. Doğa ve insan sistemlerinin ürettiği değerlerin uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavrayarak insan ve doğa kaynaklarının kullanımında “tasarruf bilinci” geliştirir.
8. Mekânsal süreçlerin yerel ve küresel etkileşim içinde olabildiğini irdeler.
9. Kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu kılınmasının önemini kavrar.
10. Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirir.
11. Ülkelerin oluşturdukları bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan, çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin coğrafi açıdan uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavrar.
12. Bölgesel ve küresel ilişkiler açısından Türkiye'nin konum özelliklerini kavrayarak sahip olduğu potansiyellerle coğrafi bir birikim ve sentez ülkesi olduğunun bilincine varır.
13. Coğrafi değerlerin “vatan bilincinin” kazanılmasındaki önemini özümser.

Ek 1

1) **4. maddede**ki “Doğa ve insan sistemlerinin işleyiş ve değişimini kavrar” ifadesi coğrafi ve mantıki yönden doğru değildir. Çünkü “İnsan sistemleri” ifadesinden insanın sahip olduğu sistemler anlaşılacaktır. Programı yazarlar yabancı kaynaklardaki “Human System” i **insan sistemi** olarak tercüme etmişlerdir. Hâlbuki “**Beşerî sistem**” olarak anlaşılması ve tercüme edilmesi gerekirdi. Çünkü **insan sistemleri** (dolaşım sistemi, sindirim sistemi v.b) ile beşerî sistemler (yerleşme, nüfus, tarım, ticaret, ulaşım, sanayi, turizm, v.b.) birbirinden çok farklıdır. Bu durum, hem yabancı dile hem de coğrafya konusuna yeteri kadar hakim olmamanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

2) Doğru ifade edilmemiş olan **11. maddenin** “Uluslararası çevresel, kültürel ve ekonomik örgütlerin ülkeler arası ilişkilerdeki rolünü kavrar” şeklinde düzenlenmesi çeşitli yönlerden daha doğru olacaktır.

3) **12. maddede**ki Türkiye’nin “Coğrafi bir birikim ülkesi” olması ifadesi çeşitli açılardan uygun değildir. **Coğrafi birikim ülkesi** şeklinde bir kavram henüz dünyada kullanılmamaktadır. Çünkü böyle bir şey yoktur. Hiçbir ülke coğrafi birikimle meydana gelmez. Dolayısıyla bu ifade bilimsel ve mantıksal temelden yoksundur.

Aynı cümlede yer alan “Türkiye’nin coğrafi bir sentez ülkesi olması” ifadesi de yanlıştır. Türkiye, coğrafi bir sentez ülkesi değildir çünkü coğrafi sentez; bir yere ait coğrafi verilerin (örneğin; iklim, toprak, yer şekilleri, tarım, ulaşım, sanayi ve turizm gibi özelliklerinin) birlikte değerlendirilmesi, bu faktörlerin birbirleriyle etkileşiminin değerlendirilmesidir. Böyle bir sentez sonucunda da ne Türkiye ne de başka bir ülke meydana gelir. Dolayısıyla 12. maddeden neyin ifade edilmek istendiğini anlamak mümkün değildir.

✓**Coğrafya öğretimi ve coğrafya programı açısından 13. sayfaya aşağıdaki maddelerin de eklenmesi yararlı olacaktır.**

1) Doğal ve beşerî sistemleri birlikte sentezleyerek geniş bir dünya görüşüne sahip olur ve kuraklık, açlık, savaş, kalkınma gibi küresel süreç ve sorunların farkında olur.

2) Dünya’nın farklı yerlerindeki doğal benzerlikleri doğuran ortak özelliklerin farkında olur.

- 3) Dünya'nın farklı yerlerindeki doğal farklılıkları doğuran etkenlerin farkında olur.
- 4) Dünya'nın farklı yerlerindeki insanların kültürel özelliklerinin farklı olduğunu, ancak bu farklılıklara rağmen önemli ortak değerlere (benzerliklere) sahip olduklarını ve bunların önemini kavrar.
- 5) Ülkemizin doğal, kültürel ve ekonomik özellikleriyle başka ülkelerin özelliklerini karşılaştırır ve aralarındaki farkın nedenlerini sorgular.
- 6) Doğal ve beşerî coğrafya özelliklerinin ülkemize kazandırdığı ayrıcalıkların ve bunların öneminin farkına varır, ancak bu ayrıcalıklara sahip olmayı gelecekte sürdürülebilmek için fazla çalışmanın ve ulusal bilince sahip olmanın gerekliliğini kavrar.

✓ 14. sayfada “4. COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA” başlığı altında çok sayıda yanlışlıklar bulunmaktadır. Örneğin, ilk cümlede yapılan coğrafyanın tanımında:

1 ve 2. satırda yapılan “Coğrafya, doğa ve insana ait konum, dağılım, sistemler, süreçler, dokular ve etkileşimleri açıklayan bilimdir (şekil 1)” şeklindeki coğrafya tanımı; şimdiye kadarkilerden farklı olması düşüncesiyle yazılmış, yanlış tercümelemlerle ve farklı anlamlara gelebilecek ifadelerle yapılmış, temel bilgilere dayanmayan, yanlış tercüme ürünü olan, yanlış ve sığ bir tanımdır. Örneğin;

- 1) **İnsana ait konum** hakkında farklı yorumlar yapılabilir. Çünkü coğrafyada insana ait konum diye bir kavram ve ifade bulunmamaktadır. Zorlama ile bu tanımdan üç şey anlaşılabilir.
 - a) Sosyal konum ya da statü,
 - b) Doğadaki ayrıştırıcı, üretici ve tüketici işlevleri,
 - c) Doğada bulunduğu yer.
- 2) **İnsana ait sistemler** ifadesinden; sinir sistemi, dolaşım sistemi, boşaltım sistemi v.b. sistemler akla gelir.
- 3) **İnsana ait dokular** ifadesinden; kıkırdak doku, kemik doku, kas doku gibi dokular akla gelir.

4) **İnsana ait süreçler** ifadesi de yanlıştır. Çünkü insana ait; doğum, gelişme, olgunlaşma, yaşlanma ve ölüm gibi süreçler coğrafyaya değil, biyoloji bilimine aittir. Nitekim küçük bir anket formuyla yazılı görüşlerine başvurulmuş Ankara'daki üç farklı üniversitenin beş ayrı anabilim dalındaki öğretim üyelerinin bir kısmı bu ifadelerin biyolojiyi tanımladığını, diğer bir kısmı ise hiçbir bilim dalını tam olarak tanımlamadığını belirtmişlerdir.

5) Aynı tanımda yer alan **insana ait etkileşimler** ifadesinden de bir şey anlamak mümkün değildir.

6) **Doğaya ait konum** ifadesinden de bir şey anlaşılmamaktadır. Çünkü **doğa bir bütündür**. Onun için **doğanın konumu olamaz**. Doğayı bütün olarak kabul etmek, (bütüncül yaklaşım) coğrafya biliminin temel yaklaşımıdır. Dolayısıyla onun da bir konumundan söz etmek doğru değildir. Doğa; Litosfer, Hidrosfer, Atmosfer ve Biyosfer gibi sistemlerin bütünü olan bir "üst sistem"dir. Onun için doğayı oluşturan dört küre (sistem) ye ait değişik özellikler farklı bilimler tarafından (Tıp, Biyoloji, Toprak, Jeoloji, Ekonomi, Nüfus Bilimi, Antropoloji, Sosyoloji v.b.) ayrı ayrı incelenirken, coğrafya bu küreleri doğanın birer parçası olarak kabul etmekte ve onların bütünü olan **doğayı** ve insanın yaşadığı gezegenin doğasını, yani **Dünya'yı** bütün olarak ele alıp incelemektedir. Ancak bunu yaparken de bütünün içindeki alt sistemleri de ihmal etmemektedir.

7) **Doğaya ait dağılışı** ifadesi de doğru değildir. Çünkü **doğanın dağılışı söz konusu olamaz**. Ancak doğanın çeşitli bölümleri, unsurları ve ortamları vardır. Birbirinden farklı olan bu unsur ve ortamların dağılışı söz edilebilir. Örneğin çöllerin dağılışı, ormanların dağılışı, denizlerin dağılışı gibi.

Söz konusu coğrafya tanımı; **Yeni bir yaklaşım, Yeni bir açılım, Farklı bir anlayış ve Çağdaş bir bakış açısı** adı altında yapılmış olan ve neyi ifade ettiği anlaşılmayan, daha doğrusu hiçbir bilimi tanımlamayan eksik ve yanlış bilgilerin ürünüdür. Bu nedenle böyle bir coğrafya tanımını betimlemek için uygun bir ifade bulmak gerçekten zordur.

8) Aynı tanımın sonunda (şekil 1) ile gösterilen görsel materyalin coğrafyayı ifade etmesi beklenirken, altında “şekil:1 Coğrafi bakış” ifadesi bulunmaktadır. Yani bu şekil coğrafyayı değil, birçok bakış açısı arasından **seçilmiş bir coğrafi bakış açısını** (bölgesel coğrafya bakış açısını) ifade etmektedir.

9) Çağdaş coğrafyanın araştırma konuları üç başlık altında toplanmıştır.

a) Doğal çevrenin özellikleri olan **doğal sistemler**

b) İnsan ve doğal çevrenin birbirleriyle **etkileşim biçimleri**.

c) Bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan **beşeri sistemler** (tarım, sanayi, turizm, ulaşım, nüfus, yerleşme vb.).

Dolayısıyla bu üç maddenin birleştirilmesi sonucunda çağdaş coğrafyanın doğru tanımı net ve anlaşılır biçimde ortaya çıkacaktır.

✓ **15. sayfanın** ilk cümlesinde yer alan “**insan süreçleri**” şeklinde coğrafyada bir kavram yoktur, “Beşeri süreçler” vardır. Bütün dünya coğrafyacıları tarafından kabul gören “beşeri süreçler” temel kavramı, yanlış şekilde “insan süreçleri” olarak tercüme edilmiştir. **İnsan süreçleri** ile **beşeri süreçler** kavramları arasındaki fark bilinmeden yazılan programda yanlış, anlamsız, coğrafyada ve hiçbir bilimde yeri olmayan ifadeler ortaya çıkmaktadır. Buna benzer ifadeler programda çokça tekrarlanmış durumdadır.

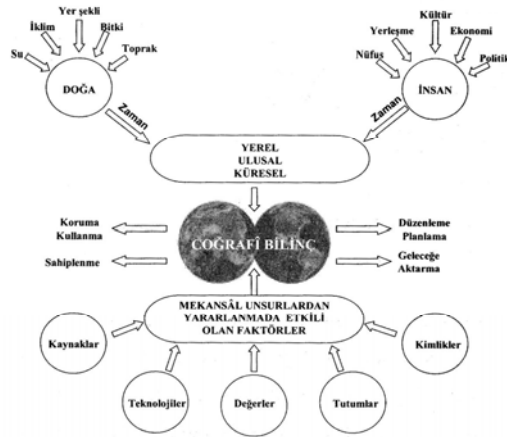
✓ **15. sayfanın** ikinci paragrafının ilk cümlesi kötü bir tercüme ürünüdür. Benzer cümlelere program kitabında çok yerde rastlanmaktadır (Ek 2).

✓ **Sayfa 15**'teki şekil 2 'de tercüme yanlışlıkları vardır. Ayrıca ABD ile Türk insanının mentalite farklılığı düşünülmeden, Türkçe'ye ve Türk mentalitesine uyarlama yapılmadan, eksiklikleriyle birlikte, **yabancı yaparsa mutlaka doğrudur** mantığı ile tercüme edilmiştir. Aynı kavram haritasında örneğin “MEKANSAL UNSURLARDAN YARARLANMADA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER” arasında “Kaynaklar” da sayılmıştır. Bu doğru değildir. (Ek -2) Çünkü, kaynaklar “yararlanmada etkili olan bir faktör” değil “mekansal unsur” lardan biri, hatta birkaç tanesini ifade eden bir kavramdır. Örneğin, “toprak”, “orman”, “göl”, “akarsu”, “maden” gibi “mekânsal

unsurlar” aynı zamanda o mekânın “kaynakları”dır. Dolayısıyla kaynaklar, mekansal unsurların toplamını ifade eden bir **üst kavramdır**. Onun için aynı mekânda bulunan “unsurlar” ile “kaynakları” farklı şeyler olarak düşünmenin, “kaynakları” “unsurlardan yararlanmada etkili olan faktör” olarak algılamanın, nasıl bir coğrafi anlayışın ve nasıl bir coğrafi bilgi birikiminin ürünü olduğu anlaşılmalıdır.

Coğrafya, doğa ve insan süreçleri ve etkileşimleri ekseninde fen ve sosyal bilimler arasında ilişki kuran bir disiplindir. İlköğretim programlarında Fen ve Teknoloji ile Sosyal Bilgiler derslerinde coğrafyaya ait konuların işlenmesi bu nedendir.

Coğrafya bilimi; günümüz dünyasından beslenerek yeni yaklaşımlar geliştirmesi gerekliliği açısından öğrencilerin, günümüz dünyasını anlamaya yönelik bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olur. Öğrenciler, coğrafya eğitimi ile dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme açısından yaşadığı alandan küresel ölçüğe doğa ve insana ait sistemler, süreçler ve dokulara yönelik **coğrafi bilinç** kazanır (Şekil 2).

Şekil 2: Coğrafya konuları ve coğrafi bilinç unsurları

Ek 2)

Aynı şekil üzerinde “DOĞA”nın elemanları olan **hava** ve **hayvanın** yazılmamış olması, unutulmanın sonucu olarak kabul edilebilir. Ancak “iklim”in; “su”, “toprak”, “bitki” gibi doğal unsur olarak kabul edilmesi önemli bir **bilimsel hatadır**. Atmosferi oluşturan gazların karışımı ve doğal unsurlardan biri olan “hava”nın burada

bulunmayı ve onun yerine **atmosferin özellikleri ve davranışları** olan “iklim”in yazılması; Fiziki Coğrafyanın temel konularına, Eğitim Fakültelerinde öğretmen adaylarına anlatılan ve bu programda 9. sınıfın kazanımları arasında bulunan, iklimle ilgili temel bilgilere ters düşmektedir.

Bu durum; A. 9. 8. ve A. 9. 9. numaralı kazanımlarla ve A. 9. 9. numaralı kazanım için 79. sayfada “ETKİNLİK ÖRNEKLERİ” sütununda 7 ve 8. satırlardaki ifade ile de çelişki yaratmaktadır.

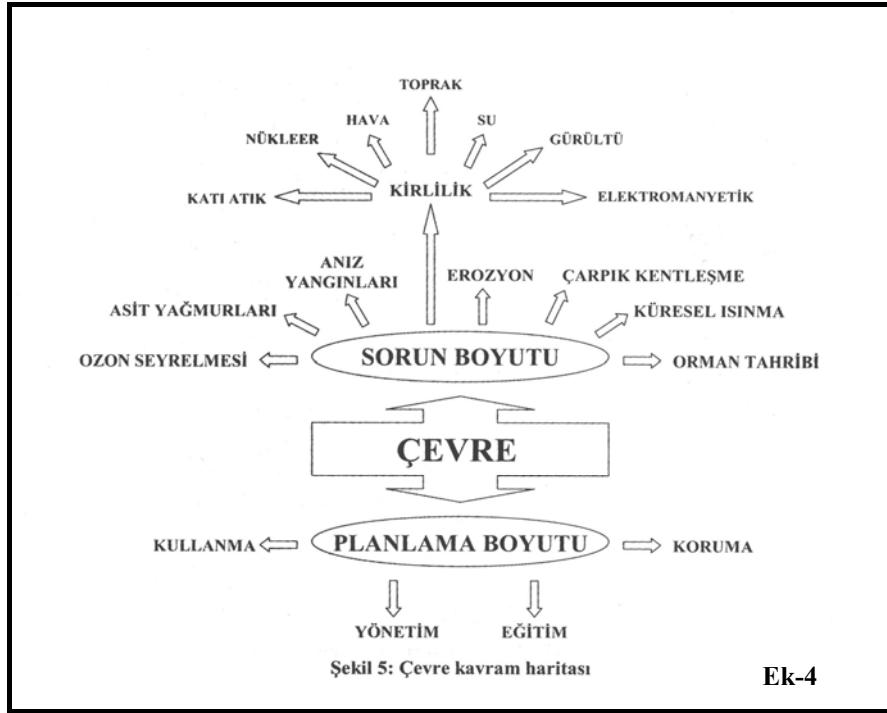
✓ **Sayfa 15**'te şekil 2 üzerinde “İNSAN” etkinliklerinden olan tarım, sanayi, turizm, ulaşım, madencilik gibi konular “ekonomi” kavramı altında verilmiştir. Bu durum, coğrafi bakış açısından doğru değildir. Çünkü herşeyden önce, aynı şeklin alt yazısıyla çelişmektedir. “Ekonomi” coğrafyanın konularından biri değildir. Herşeyi ile coğrafyadan bağımsız ayrı bir bilimdir. Ancak turizm, sanayi, tarım, ulaşım gibi ekonominin alt dalları “Turizm Coğrafyası”, “Sanayi Coğrafyası”, “Ulaşım Coğrafyası” ve “Tarım Coğrafyası” adıyla coğrafi bakış açısıyla ve coğrafi yöntemlerle incelenmektedir. Onun için burada Ekonomi yerine coğrafyanın bu konuları yazılmalıydı. Bu durum; sadece ekonominin değil, aynı zamanda ekonomik coğrafyanın konuları olan ve yukarıda adları belirtilmiş bulunan konuların ve ayrıca bunlarla ekonomi arasındaki ilişkilerin de bilinmemesinin göstergesidir.

Tablo 6: Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda neler var?

ÖĞRENME ALANI	İÇERİK	İLİŞKİLER
COĞRAFİ BECERİLER VE UYGULAMALAR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Harita becerileri ▪ Birincil ve ikincil kaynakları kullanma ve sorgulayıcı yaklaşım ▪ Bilgi-iletişim teknolojilerini kullanma ▪ Arazi çalışmaları ▪ Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) 	<p>Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda öğrenciler, farklı ölçeklerde yer/alan ve çevre ile insan etkileşimlerini araştırır. Mekânsal dokuları, süreçleri ve etkileşimleri kavrar. Politik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin yaşadığımız ortamı nasıl etkilediğini analiz eder. Sınıf içi ve dışında coğrafi sorgulamayı anlar. Coğrafi sorular oluşturur, istatistiksel kanıtları toplar, analiz eder, yazar ve kendi görüşünü geliştirir. Coğrafi beceriler ile haritalar, uydu görüntüleri ve bilgisayar teknolojileri gibi kaynakları kullanır.</p>
DOĞAL SİSTEMLER	<p>Doğal yapılar, ilişkiler, süreçler</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yer şekilleri ▪ Hava ve iklim ▪ Su ▪ Toprak ▪ Bitki 	
BEŞERİ SİSTEMLER	<p>Beşerî yapılar, ilişkiler ve süreçler</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nüfus ▪ Yerleşme ▪ Ekonomi ▪ Ulaşım-iletişim ▪ Politika ▪ Kültür ▪ Turizm 	
MEKÂNSAL BİR SENTEZ: TÜRKİYE	<p>Yaşadığı çevre, bölge ve ülkemiz</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Konum analizi ▪ Yakın çevre ve bölgesel analiz, ▪ Ülkemizin doğal ve beşerî sistemleri, ▪ Türkiye'nin bölgesel ve küresel ilişkileri 	
KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER	<p>Küresel ölçekte ilişkiler ve oluşumlar</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kıtalar ve Okyanuslar ▪ Bölgeler ve ülkeler ▪ Uluslararası ekonomik, siyasî ve kültürel birlikler, ilişkiler ve dokular ▪ Küresel ilişkiler ve yapılar 	
ÇEVRE VE TOPLUM	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Doğal kaynakların kullanımı ▪ Doğal afetler ▪ Çevre sorunları ▪ Yönetim ve planlama ▪ Çevresel değişim 	

Ek 3

* Sayfa 28'deki şekil 5'te önemli mantık hataları, bilgi hataları ve bilimsel hatalar mevcuttur (Ek-4).

✓ Ayrıca sayfa 15 şekil 2'deki "coğrafyanın konuları" ile program kitabının 36. sayfasında tablo 6'daki konular arasında çelişki mevcuttur. (Ek-3) Ayrıca tablo 6'da "Beşerî Sistemler" in "İÇERİK" sütununda yer alan "Beşerî yapılar, ilişkiler ve sistemler" başlığı altında "Turizm" ile "Ulaşım – İletişim" kavramları Ekonomiden ayrı olarak yazılmıştır. Bu yanlıştır. Çünkü turizm ve ulaşım (tarım ve sanayi gibi), ekonominin birer dalıdır. Burada ekonominin bazı dalları ekonomi kavramı ile ifade edilmiş bazıları ise ulaşım- iletişim, turizm gibi ayrıca yazılmıştır. Bu yanlıklık, bir önceki maddede belirtilen bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

1) Çevrenin "SORUN BOYUTU" nu gösteren maddeler eksiktir. Örneğin **hızlı nüfus artışı, tarım alanlarının azalması, meraların tahribi, orman yangınları, açlık, kuraklık, doğal kaynakların tükenmesi** gibi önemli çevre sorunları ya unutulmuş, ya bunlar çevre sorunu olarak kabul edilmemiş ya da bilinmemektedir.

2) Çevrenin “SORUN BOYUTU” elemanları arasında gösterilen “Erozyon”, **bir çevre sorunu değildir**. Erozyon, kelime anlamı olarak aşınma, aşındırma demektir. Yeryüzünün yüksek kısımları sürekli olarak aşınmaktadır. Ancak bu, **doğal erozyon** olduğu için normaldir ve bir sorun oluşturmaz, hatta doğal denge için yararlıdır. Çünkü yeryüzünde etkili olan akarsu, rüzgâr, buzul gibi dış kuvvetler sürekli olarak erozyona neden olurlar. Bu erozyon sonucu yeryüzündeki aşınma şekilleri oluşur. Erozyona uğrayan yerlerden taşınan materyalin birikmesi sonucunda da birikme şekilleri meydana gelir. Onun için erozyon, doğal süreçlerden biridir ve çevre sorunu değildir. Doğal denge içinde olan bu erozyonu çevre sorunu olarak düşünmek önemli bir bilimsel hatadır ve temel bilgi eksikliğinin göstergesidir. Çevre sorunu olan, “toprak erozyonu” dur. **Toprak erozyonu, doğal erozyondan** farklıdır. İnsanın olumsuz girişimleri sonucu oluşan, doğal olmayan ve hızlandırılmış erozyondur. İki tür erozyon arasındaki farklılıklar eğitim fakültelerinin ilk iki yılında öğretmen adaylarına öğretilmektedir.

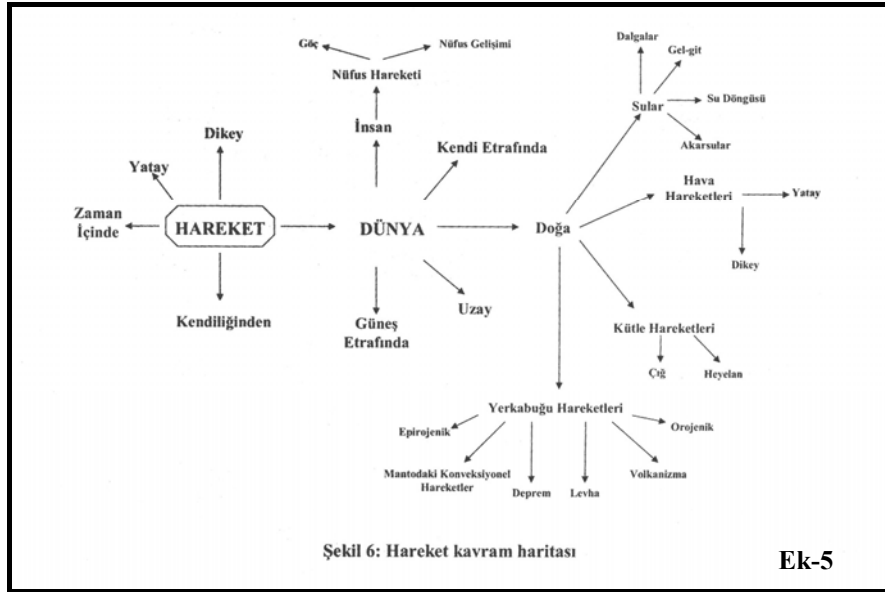
✓ Aynı şekil üzerinde “KİRLİLİK” olarak belirtilen maddelerde de bazı mantık hataları ve bilimsel hatalar mevcuttur.

1) Bazı maddeler **kirletilen ortamı**, bazıları ise **kirleticiyi** ifade etmektedir. Örneğin; katı atık, nükleer, elektromanyetik ve gürültü kavramları birer kirleticiyi ifade eder. Buna karşılık; toprak, hava, su gibi kavramlar ise kirletilen ortamlardır. Birbirinden farklı olan bu kavramların aynı şeylermiş gibi kabul edilmesi, temel coğrafya bilgilerinin eksikliğinin sonucudur.

2) Kirletici olarak katı atık yanında “sıvı atık” ve “gaz atık” ta sayılmalıdır. Bunlar ya unutulmuş ya da bilinmemektedir.

3) Gürültü, çevreye yapılan beşerî girişim sonucu ortaya çıkan bir olumsuzluktur. Bunun adı da “ses kirliliği”dir. Dolayısıyla burada gürültü kavramının bulunması ayrı bir bilimsel hata ve mantık hatasıdır.

✓ **Sayfa 28 şekil 6’da** çok sayıda eksiklikler, bilgi yanlışlıkları ve bilimsel yanlışlıklar bulunmaktadır (Ek-5)

1)“HAREKET” kavramına örnekler verilirken Dünya’nın hareketlerinden biri de “kendi etrafında” ki hareketi olarak belirtilmiştir. Bu, bilimsel bir hata olduğu gibi aynı zamanda dil ve mantık hatasıdır. Lise öğretmenlerinin, yapmamaları için öğrencilerini uyardıkları konulardan biri olan bu yanlışlığın, MEB adına yapılan programda bulunmaması gerekirdi. **Çünkü hiçbir cisim gibi, Dünya da kendi etrafında hareket edemez. Bir cisim ancak başka bir cismin etrafında hareket edebilir.** Burada belirtmek istenen “**Dünya’nın, eksenini etrafındaki hareketi**” dir. Ancak bilgi eksikliği nedeniyle yanlış ifade edilmiştir.

2)“Kütle hareketleri” sadece **çığ** ve **heyelan** olarak verilmiştir. **Çamur akıntısı** ve **kaya düşmesi** gibi önemli kütle hareketleri ya bilinmediği için ya da unutulduğu için burada belirtilmemiştir.

3)“Yer kabuğu hareketleri” başlığı altında **volkanizma** da bulunmaktadır. Halbuki **volkanizma yer kabuğu hareketi değil, magma hareketidir.** Bu temel bilgi, 9. sınıf coğrafya kitaplarında ve fakültelerin birinci sınıflarında açık ve net olarak öğretilen bilgilerdendir.

4) “Yerkabuğu hareketleri” başlığı altında **Mantodaki Konveksiyonel Hareketler** de verilmiştir. Mantonun, yer kabuğunun altında ayrı bir kat olduğu 9. sınıf coğrafya kitaplarında ve fakültelerin 1. sınıflarında öğretilen temel bilgilerdendir. Bu nedenle mantodaki hareketlerin, yer kabuğundaki hareketler arasında sayılması bilimsel bir hatadır.

5) “HAREKET” kavramı, kavram haritasında sistematik ve bilimsel olmayan ölçütlerle ve gelişigüzel bir şekilde ifade edilmiştir. Bundan dolayı eksiklikler, mantık hataları ve bilimsel hatalar bulunmaktadır. Örneğin **kendiliğinden** hareketin karşısında **dıştan etkiyle** olan hareketin de bulunması gerekirdi. Ayrıca **zaman içinde** hareketin yanında **mekan içinde** hareketin de belirtilmesi ve **mekan içindeki** hareketin **yatay** ve **dikey** olarak ayrılması gerekirdi. **Zaman içindeki** hareket ise, **hızlı** ve **yavaş** şeklinde gösterilmeliydi.

6) Aynı kavram haritası üzerinde **akarsuların** “dalgalar” ve “Gel-git” gibi suların hareketi olarak gösterilmesi de bilimsel bir yanlışlıktır.

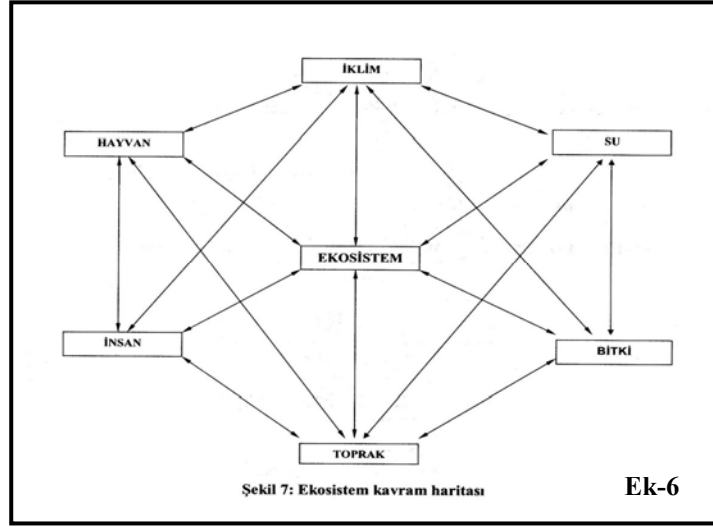
Belirtilen yanlışlıkların yapılmış olması, Fizikle ilgili olan hareket kavramı işlenirken bir fizikçinin bilgisine başvurulmamış olmanın ve temel coğrafi bilgilerden yoksun olmanın sonucudur.

✓ **Sayfa 29’da** şekil 7’deki “Ekosistem kavram haritası”nda önemli eksiklikler ve önemli yanlışlıklar vardır (Ek-6)

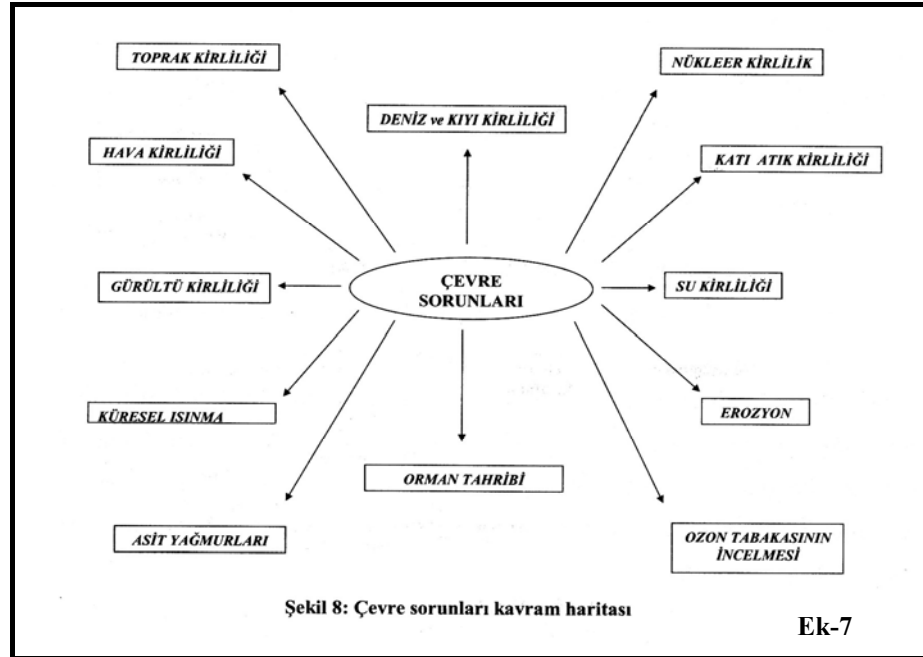
- 1) Hayvan – su
- 2) İnsan – su
- 3) Hayvan – bitki
- 4) İnsan – bitki

İlişkileri gösterilmemiştir. Bunlar ya bilinmemekte ya da unutulmuş durumdadır.

Ayrıca bu şekil tam olarak hiçbir kavramı ifade etmemektedir. Çünkü şekilde gösterilenler ne ekosisteminin ne de doğal çevrenin elemanlarını tam olarak göstermektedir.

✓ Sayfa 29 şekil 8'de yanlış tercüme ürünleri, eksiklikler ve bilimsel hatalar bulunmaktadır. (Ek-7)

1) Sayfa 29 Şekil 8'deki çevre sorunlarıyla sayfa 28 şekil 5'tekiler birbirine uymamaktadır. Örneğin; şekil 5'te çevre sorunu olarak belirtilen “çarpık kentleşme” ve “orman yangınları” şekil 8'de bulunmamaktadır. Buna karşılık şekil 8'de bulunan birçok çevre sorunu şekil 5'te yoktur. Bunun sebebi; her iki kavram haritasının farklı kaynaklardan alınması, bilimsel süzgeçten ve mantık süzgecinden geçirilmeden “yabancı doğru yapar” mantığıyla aynen alınmasıdır. Yani **coğrafyaya yeni bir bakış açısı kazandırma** ve **yeni bir yaklaşım** adına farklı yabancı kitaplardaki yanlışlıklar ve çelişkiler olduğu gibi bu programa yansıtılmıştır.

2) Şekil 8'deki kavram haritasında “Ozon tabakasının incelmesi” olarak verilen çevre sorununun, şekil 5'te “Ozon seyrelmesi” şeklinde verilmesi ile şekil 8'de “Nükleer kirlilik” olarak ifade edilen kirliliğin, şekil 5'te “elektromanyetik kirlilik” olarak verilmesi de farklı kaynaklardan yapılan yanlış tercümelemlerin sonucudur.

3) Sayfa 29 şekil 8'deki aynı kavram haritasında önemli eksiklikler de mevcuttur. Örneğin; **Hızlı nüfus artışı, doğal kaynakların tükenmesi, çarpık kentleşme, tarım alanlarının azalması, meraların tahribi, orman yangınları, kuraklık, açlık çölleşme** gibi çevre sorunları ya unutulmuş ya da çevre sorunları olarak kabul edilmemiştir.

4) Aynı kavram haritasında kullanılan “Gürültü kirliliği” ifadesi yanlıştır. Bunun doğrusu **gürültü** ya da **ses kirliliği**dir. Bu, hem lise kitaplarında bulunan hem de üniversite 1. sınıf derslerinde öğretilen temel bilgilerdendir. Ayrıca “Gürültü kirliliği” ifadesi Türkçe olarak ta yanlıştır. Halk arasında sık tekrarlanan “atlı süvari” benzeri bir ifadedir. Çünkü gürültünün kendisi zaten bir kirliliktir.

✓ Sayfa 34'te “B. DOĞAL SİSTEMLER” başlığı altında doğal sistemlerin neler olduğu ifade edilirken bilimsel hatalar yapılmıştır.

1) 1. satırda verilen “iklim”, burada belirtildiği gibi “**doğa unsuru**” değildir. Doğa unsuru olan “hava”dır. İklim ise **havanın**; nem, sıcaklık ve basınç gibi özelliklerinin çeşitli oranlarda birleşmesiyle ortaya çıkan ortalama **karakteridir**. Dolayısıyla iklim; taş, toprak, hava, su gibi **doğal unsur değil, doğal bir özelliktir**. Burada iklimin bir

doğa unsuru olarak kabul edilmesi, fiziki coğrafya konularının yeterince bilinmemiş olmasının göstergesidir.

2) Aynı başlık altında doğa unsurları sayılırken, doğanın önemli unsurlarından olan **hayvanlar** ve **taşlar** unutulmuş bulunmaktadır.

✓ **Sayfa 34**'te “C. BEŞERÎ SİSTEMLER” başlığı altında da bilimsel hatalar yapılmıştır: Burada “beşerî sistemler” sayılırken hem “ekonomik faaliyetler” denilmekte hem de ayrıca turizm, ulaşım ve iletişim konuları sayılmaktadır. Bu, bilimsel olarak doğru değildir. Çünkü turizm ile ulaşım ve iletişim de tarım ve sanayi gibi, ekonomik faaliyetlerdendir. Ayrıca coğrafyada bunların hepsi ayrı ayrı birer inceleme alanıdır ve şu adlarla okutulurlar: Tarım Coğrafyası, Sanayi Coğrafyası, Turizm Coğrafyası, Ulaşım Coğrafyası (İletişim de bilgi ve haber ulaştırması olduğu için ulaşım coğrafyası çerçevesinde ele alınır).

✓ **Sayfa 34**'te “D. MEKANSAL BİR SENTEZ: TÜRKİYE” başlığı altında yer alan bilgilerin öğrenciye verilebilmesi için bu öğrenme alanının programda, sayfa 35'teki E ve F başlıklı öğrenme alanlarından sonra yer alması gerekir. Çünkü şimdiki durumda E ve F başlığı altında daha sonra işlenen konulara ait bu bilgilerin, Türkiye'de sentezinin yapılması imkanı yoktur. Onun için bu yanlışlığın giderilmesi yerinde olur.

✓ **Sayfa 36**'daki tabloda da eksiklikler ve bilimsel hatalar bulunmaktadır (sayfa 9 daki)

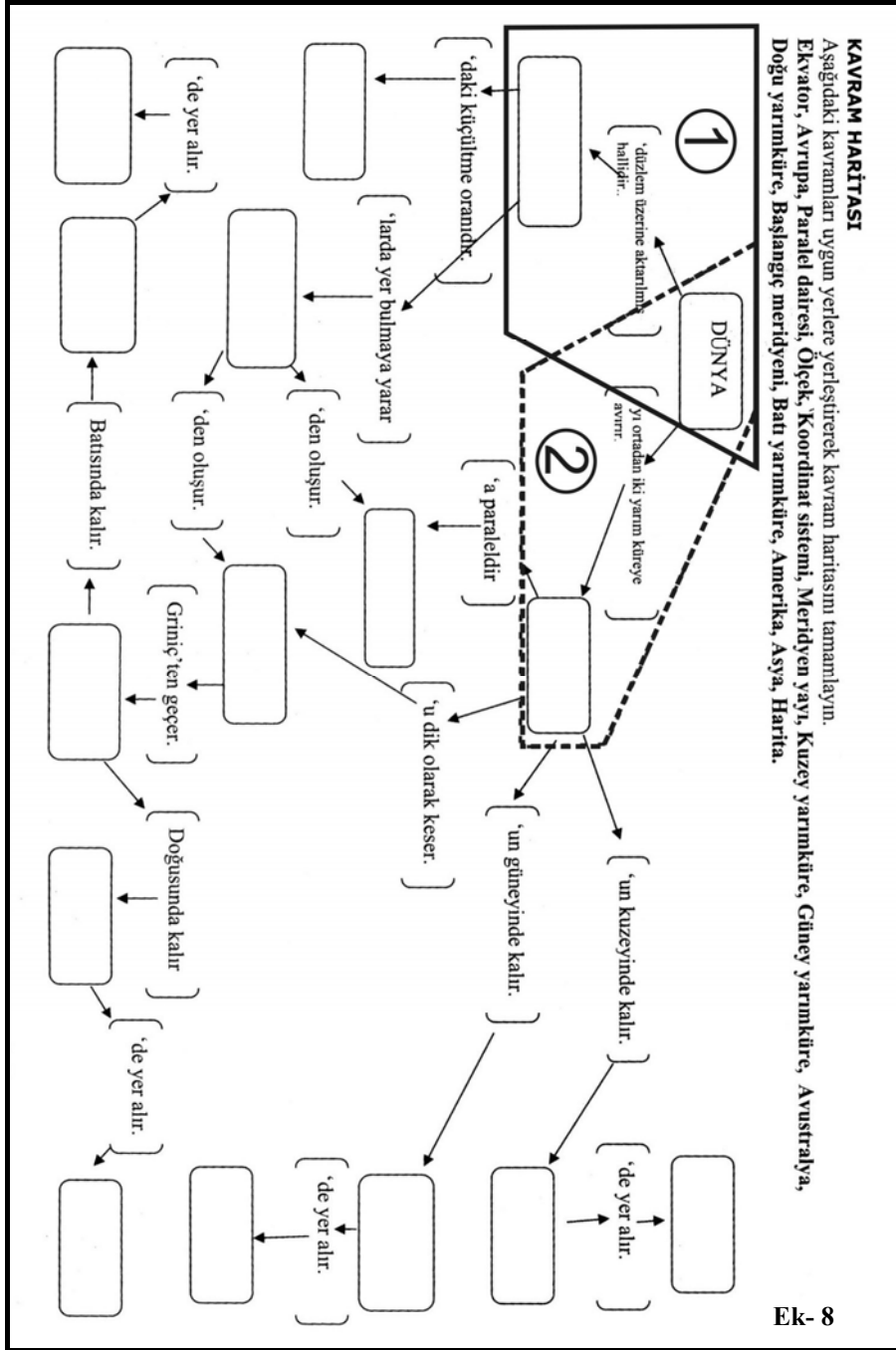
1) Doğal sistemler arasında **hayvanlar** ve **taşlar** unutulmuş olmalıdır.

2) Beşerî sistemlerde **turizm** ile **ulaşım – iletişim**, “ekonomi” kapsamı dışında ele alınmıştır. Halbuki bunlar ekonominin dallarıdır.

3) Ekonomi, coğrafyanın inceleme alanı olmadığı için burada yer almamalı, onun yerine ekonomik coğrafyanın dalları (sanayi coğrafyası, turizm coğrafyası, ulaşım coğrafyası, tarım coğrafyası) yazılmalıdır.

4) “Beşerî Sistemler” başlığı altında; ticaret, tarım, sanayi, hayvancılık ve doğal kaynaklar unutulmuş durumdadır.

✓ **Sayfa 52**'deki kavram haritasında önemli bilimsel hatalar bulunmaktadır (Ek-8).

1) Bu kavram haritası üzerindeki 1 numaralı çerçevede gösterildiği gibi, boş kutucuğa “harita” yazılması istenerek; **Harita Dünya’nın düzlem üzerine aktarılmış hâlidir** şeklinde bir bilgiye yönlendirme yapılmaktadır. Burada yapılan bilimsel yanlışlıklar şunlardır;

a) Haritada düzlem üzerine aktarılan “DÜNYA” değildir. Dünya’nın şekli, görüntüsü ya da onun üzerindeki bir özelliğin şeklidir. Örneğin dağlar, ülkeler, denizler tarım alanları, iklim bölgeleri v.b. Ayrıca haritası yapılan yer Dünya’nın küçük bir yeri de olabilir. Onun için “harita” kavramı ile “Dünya” kavramının özdeşleştirilmesi bilimsel yönden doğru değildir.

b) Harita mutlaka Dünya’ya ait bilgileri göstermez. Örneğin uzayın ya da Ay’ın haritası da olabilir. Bu nedenle de harita ile Dünya özdeşleştirilmemelidir.

c) Harita **mutlaka düzlem üzerine yapılmaz**. Günümüzde **kabartma haritalar** da yaygın olarak yapılmakta ve kullanılmaktadır. Kabartma haritaların 3 boyutlu yüzey üzerine yapıldığı dikkate alınarak, haritanın tanımında “düzlem” yerine “yüzey” kavramını kullanmak daha bilimsel ve daha doğru olacaktır.

2) Aynı kavram haritası üzerinde 2 numaralı çerçeve içindeki boş kutucuğa **Ekvator** yazılması istenmekte ve **Ekvator Dünya’yı ortadan iki yarım küreye ayırır** yargısına ulaşılması için yönlendirme yapılmaktadır. Burada da önemli bilimsel hatalar bulunmaktadır:

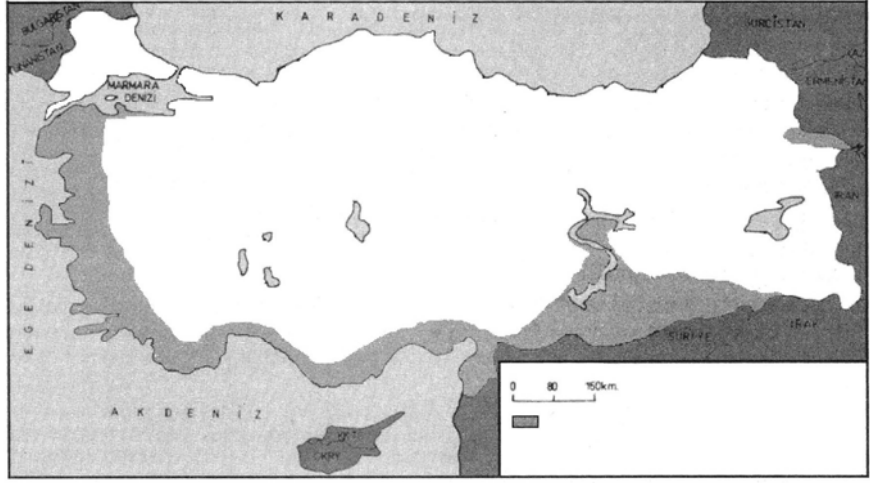
a) Ekvator, Dünya üzerinde değil, Yerküre üzerindedir. Çünkü Dünya, Yerküre ile onu kuşatan Atmosferden oluşur. Dolayısıyla Ekvatoru, 10 000 km kalınlığındaki atmosfer içinde düşünmek ve onu ikiye böldüğünü kabul etmek mümkün değildir. Yerküre üzerinde bulunduğu ve 40.076 km uzunluğunda olduğu varsayılan çemberin (Ekvator’un), Atmosfer ile birlikte Yerküre’yi (Dünya’yı) bölmesi düşünülemez. Böyle bir yanlışlığın, “Öğretim Programı” kitabında yapılması düşündürücü ve üzücüdür.

b) Ekvator Yerküreyi de iki yarım küreye bölmez. Çünkü geometrik olarak bir çember (çizgi), bir küreyi (hacmi olan cismi) bölemez. Yerküre’yi ancak **Ekvator düzlemi** böler (Boş yerlere yazılması gereken kavramlar 52. sayfanın başında verilmiştir. Bunlar

arasında Ekvator düzlemi yoktur). Bu bilgiler, Eğitim fakültelerinde öğrencilere kazandırılan temel bilgiler arasındadır.

✓ Sayfa 56'da Türkiye haritasından önce yer alan 3 satırlık yazıda 2 bilimsel hata mevcuttur (Ek-9)

2. Aşağıdaki haritada Türkiye'de bir tarım ürününün yetiştirildiği alanların dağılışı gösterilmiştir. Bu ürün buğday mı, mısır mı, tütün mü, pamuk mu? Haritayı analiz ederek hangi ürünün ekim alanlarını gösterdiğine karar veriniz.

Aşağıdaki boşluğa seçtiğiniz ürünün seçme gerekçeleri ile diğer ürünleri neden seçmediğinizin gerekçelerini yazınız.

Ek-9

1) 1. satırda bulunan “ürünün yetiştirildiği alanların dağılışı” ifadesindeki “ürünün yetiştirilmesi” hem coğrafi açıdan, hem de Türkçe olarak önemli bir yanlışlıktır. Çünkü ürün yetişmez ve yetiştirilmez, elde edilir. Yetiştirilen buğday, mısır, tütün ya da pamuk gibi kültür bitkisidir. Bu cümleler; bitki olan pamuk ile ürün olan pamuğun, bitki olan buğday ile ürün olan buğdayın farkının bilinmediğinin göstergesidir.

2) 3. satırda bu kez de “ürün ekim alanları” ifadesi kullanılmıştır. Bu da doğru değildir. Çünkü ürün ekilmez.

✓ 56. sayfa’da bulunan Türkiye haritasındaki ekim alanları, bu haritanın üzerindeki yazının 2. satırında belirtilen kültür bitkilerinden hiçbirine ait değildir. (Ek-9) Haritada herhalde pamuk ekim alanları gösterilmek istenmiştir. Ancak gösterilen yerler arasında pamuğun hiç ekilmediği alanlar da bulunmaktadır. Örneğin Taşeli yarımadasında dağların denize kadar uzandığı, dolayısıyla tarım alanlarının çok küçük parçalar halinde olduğu dik kıyılarda haritada gösterildiği yaygınlıkta pamuk ekim alanları bulunamaz. Harita doğru kabul edilecek olursa, haritanın ölçeğine göre; bütün Akdeniz kıyıları boyunca ortalama 50 km genişliğinde pamuk ekim alanlarının bulunması gerekmektedir. Bu mesafe çoğu yerde Toros dağlarında, Taşeli plâtosunda, Teke yarımadasında 2000 m den daha yüksek yerlere rastlamaktadır. Dolayısıyla bu harita ile ona dayalı ifade ve sorular tümüyle coğrafya ve akıl dışıdır.

Coğrafya Ders Programı “kazanımlar” açısından değerlendirildiği zaman da aşağıdaki eksiklik ve yanlışlıklar ortaya çıkmaktadır:

✓ Programın çok yerinde **öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi dikkate alınmamıştır** (9.3, 9.5, 9.6 v.b.). Örneğin A.9.1 numaralı kazanımın açıklamalar kısmında CBS ve doğal afetlerle ilgili hiçbir bilgi verilmeden, okullarda bunlarla ilgili teknik donanımın bulunmadığı gerçeği dikkate alınmadan, risk haritasının ne olduğu öğrenciler ve öğretmenler tarafından bilinmediği halde, ilköğretimden yeni gelmiş bir öğrenciden CBS ve risk haritasıyla ilgili etkinlik istenmesi program geliştirmenin ve Coğrafya Öğretiminin hiçbir ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

✓ Çok yerde **yanlış tercüme ürünleri bulunmaktadır**. Bu nedenle; Dünya – Yerküre, Ekvator – Ekvator düzlemi, Doğal Ortam – Doğal Unsur ve Çevre – Ekoloji – Ekosistem gibi kavramlar birçok yerde birbirine karıştırılmıştır.

✓ **Bilimsel alan basamaklarına uyulmamıştır**. Örneğin; kayaçların aşınmaya dayanıklılığı, suyu emme ve geçirme özellikleri, fiziksel ve kimyasal çözülmeye karşı direnci konuları işlenmeden bu özelliklerin, yerşekillerinin oluşum süreçleriyle ilişkilendirilmesi istenmektedir. Bilinmeyen bir **özellekle** başka bir olayın

ilişkilendirilebilmesi mümkün değildir. (A.10.1) Benzeri örnekleri çoğaltmak mümkündür.

✓ Program genelinde **ifadeler net ve anlaşılır olmaktan uzaktır.** Bu nedenle kazanımlardan neyin istendiği, neyin istenmediği anlaşılmamaktadır. Örneğin; A.9.4 nolu kazanımda profil çıkarma verilecek mi? Verilmeyecek mi? A.9.12, A.9.13 ve A.9.14 nolu kazanımlara göre Yer'in iç yapısı verilecek mi? Verilmeyecek mi? Verilecekse nerede? Bu kazanımlarda verilmeyecekse hangi kazanımda verilecektir? Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

✓ **Bazı temel konular programda yer almamaktadır.** Örneğin kütle hareketleri ve erozyon. Halbuki erozyon bilinmeden, yer şekillerinin oluşumunun kavranması mümkün değildir.

✓ **Bazı konuların hangi kazanımda işleneceği belli değildir.** Örneğin levha tektoniği A.9.12'de mi? yoksa A.10.2'de mi işlenecektir? İlgili kazanımlardaki ifadelerden bu durum net olarak anlaşılmamaktadır. Ayrıca A.9.12'nin "etkinlik örnekleri" sütununda yer alan "levha tektoniğinin aşamaları çizimlerle verilerek..." ifadesi, levha tektoniğinin program yazarlarca bilinmediğini göstermektedir. Çünkü levha tektoniğinin aşamaları yoktur. Levha tektoniği, yer kabuğunda bulunan levhaların birbirine yaklaşması ve birbirinden uzaklaşması hareketlerini ifade eder. Bu hareketlerin aşamaları yoktur, tipleri (şekilleri) vardır. Onlar da "uzaklaşma" ve "yaklaşma" olarak iki türdür.

✓ **Çok sayıda mantık ve Türkçe hataları mevcuttur.** A.10.2'deki kazanımda "Levha tektoniği kuramı ile deprem kuşaklarını ve volkanların dağılışını ilişkilendirir" ifadesinde önemli bilimsel hata ve mantık hatası mevcuttur. Çünkü "levha tektoniği kuramı" adından da anlaşılacağı gibi, bir kuram (teori) dir. Dolayısıyla bu kuramla volkanların dağılışı ve deprem kuşaklarının karşılaştırılması mümkün değildir. Depremler ve volkanlar "levha tektoniği kuramı" ortaya atılmadan önce de aynı kuşaklar üzerinde meydana geliyorlardı, bu kuram ileri sürüldükten sonra da aynı yerlerde oluşmaktadır. Onun için bu kazanımda ilişkilendirilmesi istenen iki şey hem

coğrafi, hem mantıkî hem de Türkçe olarak birbiriyle ilişkilendirilemeyecek nitelikteki kavramlardır. Bu tür hatalara çok sayıda örnek göstermek mümkündür.

✓ **Bilinenden bilinmeye ilkesine çok yerde uyulmamıştır.** Örneğin, A.10.3 ve A.10.4. Su kaynaklarının özellikleri verilmeden, bu özelliklere göre kaynaklar gruplandırılmadan A.10.3’de istendiği gibi, sıcak su kaynaklarının fay hatlarıyla ilişkilendirilmesinin istenmesi öğretimin her türlü ilkesine aykırıdır. Daha önce yapılması gereken “Su kaynaklarının farklı özelliklerine göre sınıflandırılması” ise A.10.4’te verilmektedir. Benzer örnekler programda çok sayıda mevcuttur.

✓ **Birkaç kazanımda verilebilecek bazı temel ve kapsamlı konular tek bir kazanımda ve yüzeysel olarak geçirilmiştir.** (Örneğin A.10.5, A.10.6 ve A.10.5.). A.10.5 numaralı kazanımda “Toprak oluşum süreçlerine dayalı olarak toprak çeşitliliğinin açıklanması” istenmektedir. Ancak bu, yerine getirilmesi mümkün olmayan bir istektir. Çünkü;

a) Toprak oluşum süreçleri,

Kalsifikasyon

Lateritleşme

Podsollaşma

Gleyleşme

Hidratasyon

Oksidasyon

Karbonizasyon

gibi olaylardır. Toprak oluşumunu sağlayan bu süreçler lise öğrencileri için seviye üstü bilgilerdir.

b) Kazanımda istendiği gibi toprak çeşitlerinin bu süreçlere göre açıklanması da seviye üstüdür. Böyle bir sınıflama Üniversitelerin Coğrafya Bölümlerinde Toprak Coğrafyası derslerinde bile ana hatlarıyla okutulmakta, Ziraat Fakültelerinin Toprak bölümlerinde ayrıntılarına girilmektedir. Liseler için topraklar;

1) Yerli topraklar

2) Taşınmış topraklar olarak basit şekilde sınıflandırılmaktadır.

c) Kazanımda bir yandan seviye üstü bilgiler istenirken;

Toprağı oluşturan elemanlar

Toprakların oluşumunu etkileyen faktörler,

Toprakların başlıca özellikleri,

Toprakların dağılış alanları ve

Toprakların insan ve doğa için önemi gibi coğrafya öğretimi için en önemli yanları kazanım dışı bırakılmış bulunmaktadır. Bu konuların hepsi ayrı birer kazanım olmalıdır. Bu eksiklik 10 ve 11. sınıf programlarında da giderilmemiştir. Dolayısıyla bu çok önemli bir eksikliklerdir.

Aynı durum A.10.6'daki bitkiler için de geçerlidir. Doğanın önemli bir elemanı olan, insan yaşamında doğal ve kültürel bitkiler olarak sayısız etkileri bulunan bitkilerin "Bitki topluluklarını genel özelliklerine göre sınıflandırır" şeklindeki çok sığ, tek bir kazanımla geçiştirilmesi mümkün değildir. Çünkü;

Bitki topluluklarının oluşumunu etkileyen faktörler,

Bitki topluluklarının dağılışları,

Bitkilerin insan ve doğa için önemi gibi son derece önemli bilgilerin öğrenciye kazandırılmaması büyük eksikliklerdir. Bunlar da ayrı ayrı birer kazanım olması gereken konulardır.

✓ **Verilmemiş bilgilerin transferi istenilmektedir.** Örneğin; nüfusla ilgili temel bilgiler verilmeden A10.1, A.10.2 ve A.10.3 numaralı kazanımlarda nüfusun dağılışı ve bu dağılışın yorumlanması istenmektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ayrıca; C.9.1. de "..... yaşadığı yerleşim biriminin coğrafi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur" denilmektedir. Ancak, bu kazanıma gelene kadar coğrafi özelliklerden sadece; yerleşim birimlerinin tipi ve iklimle ilgili bilgiler işlenmiştir. Buna karşılık; nüfus, yer şekilleri, toprak, yer üstü ve yer altı suları, bitki örtüsü, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi pek çok coğrafi bilgiler henüz işlenmemiştir. Bu durumda, kazanım metninde yer

alan ifadeler uygun değildir. Kazanımdaki ifadeler anlamlı, anlaşılır, öğretilen bilgileri kapsayan, coğrafyaya, eğitim bilimine ve program tekniğine uygun nitelikte olmalıdır.

✓ **“Mekansal bir sentez Türkiye” öğrenme alanı, her sınıf programının son öğrenme alanı olmalıdır.** Çünkü ancak bu sayede, o sınıf programında verilen bütün bilgilerin Türkiye’deki sentezi yapılabilir. Örneğin 9. sınıf programında yer alan çevre ve bölge konularının Türkiye’ye uyarlanması yapılamamaktadır. Aynı şekilde, çevre sorunları gibi önemli bir konunun Türkiye’de sentezi yapılamamaktadır. Çünkü “Mekansal bir sentez Türkiye” kazanım alanı, bu bilgilerin kazandırıldığı öğrenme alanından önce yer almaktadır. Bu durum 10, 11 ve 12. yılların programı için de geçerlidir.

✓ **10., 11. ve 12. sınıflarda “Bölge” kavramı ile ilgili kazanımlar, sadece beşerî sistemlerle ilişkilendirilmiş, doğal sistemlerle ilişkilendirilmemiştir.** Bu durum önemli bir eksiklik ve yanlışlıktır. Dolayısıyla; iklim bölgesi, bitki örtüsü bölgesi, dağlık bölge, kutup bölgesi, ekvatorial bölge, muson bölgesi, sıcak bölge, çöl bölgesi, kıyı bölgesi v.b. pek çok doğal bölge ve bu bölgelerin oluşumunda etkili olan faktörlerin ele alınarak incelenmesi mümkün değildir. Çünkü kazanımlar tamamen beşerî ve ekonomik kriterlere göre yazılmıştır. 10, 11 ve 12. sınıf programında bölgelerle ilgili 17 kazanımın tamamı da beşerî, ekonomik, kültürel ve siyasal kriterlere göre düzenlenmiştir. Bu durum yukarıda belirtilen nedenle önemli bir eksiklik ve yanlışlıktır.

✓ **Program, konu dağılımı bakımından bir önceki programın çok benzeridir. Ancak konuların işlenişi, kazanımın gerçekleştirilebilmesi için yapılması gerekenler açıklanırken ya da kazanım yazılırken; bilgi ve deneyim eksikliği ile yaklaşım yanlışlığı ve Türkçe ifade yanlışlıkları programı anlaşılması ve uygulanması zor bir hale getirmiştir.** Bu programa göre yazılan M.E.B. kitabı da pek çok hatası ile öğrencilere ve eğitime yarar yerine zarar verecek niteliktedir. Bu kitaptaki hataların bir bölümü, programın eksik, yanlış ve anlaşılmaz özelliklerinden kaynaklanmakta ise de çok sayıda ve önemli bilimsel hatalarla da malüldür.

✓ **Bilgi eksikliğinden kaynaklanan öz güvensizliğin ve program dilindeki belirsizliklerin sonucu bazı konuların hangi sınıfta ve hangi kazanımda işleneceği anlaşılammaktadır.** Bu konuda çok sayıdaki örneklerden bazıları kazanım A.9.14, A.9.15 ile A.10.1 ve A.10.2 nolu kazanımlardır. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

✓ Programda, **ortaöğretim kurumlarında uygulanması mümkün olmayan, afaki yönergeler ve açıklamalara yer verilmiştir.** Örneğin, “Coğrafi Bilgi Sistemlerini (CBS) kullanmaya yönelik uygulamalar yapılabilir” ifadesi programın açıklamalar kısmında sık sık yer almaktadır. Oysa, coğrafi bilgi sistemi (CBS) alt yapısı okullarımızda mevcut değildir. Aynı uygulamaya yönelik veri sorunu yaşanmaktadır. Üniversitelerimizin çoğu bile bu konuda tam donanımlı değilken, öğretmenlerimiz fakültelerimizde bu konuda bilgilendirilmemişken lise programına bu tür ifadelerin yazılması, yenilikçi gözükmenin acemi gayretinden başka bir şey değildir.

3. Sonuç

Sonuç olarak program bütünüyle değerlendirildiğinde;

- a) Eksiklikler
- b) Bilgi yanlışlıkları
- c) Bilimsel yanlışlıklar
- d) Tercüme yanlışlıkları
- e) Deneyim eksikliği ve yaklaşım yanlışlıkları gibi olumsuzlukların ileri derecede olduğu görülmektedir.

4. Öneriler

Yukarıda belirtilen nedenlerle yeni bir program yapmanın ve yapılandırmacı yaklaşımın olumlu yanlarından coğrafya öğretimi yararlanma şansını bulamamıştır. MEB adına yazılan 9. ve 10. sınıf coğrafya ders kitaplarındaki önemli yanlışlıkların bir kısmı bu programdan kaynaklanmaktadır. Onun için mevcut programın köklü bir düzeltmeye tabi tutulmasında ya da yeniden yapılmasında yarar görülmektedir.